

Téma č. 4: Opera v 2. polovici 19. storočia s dôrazom na Richarda Wagnera a Verizmus

Charakteristika opery (všeobecne)

- Má veľký ohlas u publika.
- Formovali ju najvýznamnejšie skladateľské osobnosti (ovplyvnili spevácku prax, inštrumentálnu, formovovú stránku...).
- Hlavní predstavitelia: Giuseppe Verdi, Richard Wagner.

Delenie romantickej opery

1. **1. polovica 19. storočia:** Pred reformou R. Wagnera.
2. **2. polovica 19. storočia:** Po reforme R. Wagnera (po roku 1859).
 - **Hlavné námety:** Láska, smrť, česť, obeť, literárne a rozprávkové námety (antické a mytologické ustupujú do úzadia, boli príznačné pre baroko a klasicizmus).

Richard Wagner (1813 – 1883)

- Nemecký skladateľ hudobných drám, spisovateľ a básnik.
- Predstavuje syntézu a zároveň úplne nový koncept opery.
- **Libretá:** Písal si ich sám (v minulosti uvažoval o kariére básnika/dramatika).
- **Miesta pôsobenia:**
 - Drážďany: Riaditeľ opery.
 - Mnichov: Pod patrónátom kráľa Ľudovíta II.
- **Dôležité prvky tvorby:**
 - Je syntetikom celého vývoja nemeckej hudby.
 - Vytvára koncept nového poňatia hudby – spája ju s inými umeniami a filozofiou.
 - Výsledkom je **Gesamtkunstwerk** (súborné umelecké dielo).

Operná reforma (2. pol. 19. stor.)

- Dôraz na obsah (dramatickú zložku).
- Ubdúvanie až odstránenie virtuózneho spevu.
- Orchester hrá väčšiu rolu, vzrastá jeho význam aj veľkosť.
- Nové čítanie predstavil v opere *Lohengrin* (1850).
- Dovršenie reformy nastáva v hudobnej dráme *Tristan a Izolda* (1865).

Znaky opernej reformy

1. **Nekonečná melódia:** Princíp uzavretých čísel nahradil neprerušovaný hudobný tok.
2. **Sprechgesang:** Virtuózný spev nahradil tzv. hovorený spev.

3. **Leitmotív:** Každá osoba, situácia alebo emócia má svoj vlastný príznačný výrazový motív (často sa nachádza už v predohre).
4. **Veľké obsadenie orchestra.**
5. **Operný symfonizmus:** Inštrumentácia hraničiaca so symfóniou.
6. **Rovnocennosť:** Vokálna a inštrumentálna zložka sú si rovnocenné.
7. **Kvalitné libretá:** Autori siahajú po hodnotných predlohách.
8. **Gesamtkunstwerk:** Cieľom je dokonalé, spoločné umelecké dielo, v ktorom všetky participujúce zložky pôsobia jednotne.

Tvorba Richarda Wagnera

Opery

- **Veľká opera:** *Rienzi* (ešte v rámci tradičnej uzavretej formy).
- **Romantické opery:** *Blúdiaci Holanďan*, *Tannhäuser*.
- **Lohengrin:** Opúšťa princíp uzavretej formy, prechádza k hudobnej dráme. Prelomové dielo aj v libretách, siahajú po starogermánskej tematike.

Hudobné drámy

- **Tristan a Izolda:**
 - Citovo najbohatšie dielo.
 - Dôležitá výrazová a harmonická stránka.
 - Wagner tu začal krízu tonality (uplatnenie chromatiky).
 - **Tristanovský akord** (f, h, dis^1, gis^1) a jeho rozvedenie.
- **Prsteň Nibelungov:** Cyklus 4 opier (tetralógia).
 1. *Rýnske zlato*
 2. *Valkýra*
 3. *Siegfried*
 4. *Súmrak bohov*
 - Komponoval ho 20 rokov. Inscenuje sa počas celého týždňa.
 - Obsahuje 34 hlavných postáv a 90 leitmotívov.
 - **Filozofia:** Opiera sa o Schopenhauerovu pesimistickú filozofiu a stredovekú mystiku.
 - Prechádza od revolučných požiadaviek sociálnej rovnosti a životného optimizmu až ku zložitým konceptom nemeckého nadčloveka, zmyslu života, smrti a zničenia ("Súmrak ľudstva").
- **Majstri speváci norimberskí:**
 - Jediná opera, ktorá nie je plná pesimizmu.
 - vzdal hold nemeckým minnesängrom a ich nasledovníkom.
 - Obsahuje ľudovú melodiku a uzavretejšie časti.
 - Ústredná postava: Hans Sachs.
- **Parsifal:**
 - Dokonalosť formy a výrazu.

- Z pohľadu hudobnej drámy sa vo svojej dobe javil ako neprekonateľný.

Verizmus

- Názov z talianskeho *vero* = pravda.
- Vznikol ako odpor voči historizujúcej a idealizujúcej opere.
- **Znaky:**
 - Výrazná melódika, prudký dejový spád.
 - Harmonická zložka je koloristicky zvýraznená.
 - Zámer: Priniesť realistické prostredie, reálne kostýmy a reálny život na javisko (vrátane zobrazenia smrti).
- **Predstavitelia:** Georges Bizet, Giacomo Puccini, Pietro Mascagni (*Cavalleria rusticana*), Ruggero Leoncavallo (*Komedianti*).

Georges Bizet

- Francúzsky verista, predstaviteľ naturalistickej a realistickej opery.
- **Carmen:** Jeho vrcholné dielo.
 - Hudobní teoretici ho považujú za východisko verizmu.
 - Patrí k najhrávanejším operám.
 - Publikum bolo šokované dramatickým príbehom, v centre ktorého stála cigánka.
 - Orchestrácia: Vzor vynaliezavosti a zvukovej predstavivosti; hudobne reprezentuje emócie a utrpenie postáv.
 - Využíval cudzokrajné prostredie a hudobné vyjadrenie, čím predznamenal príchod impresionizmu.

Giacomo Puccini

- Taliansky skladateľ, verista "každodenných vecí a citov".
- **Tvorba:** *La Bohème*, *Madame Butterfly*, *Turandot*, *Tosca*.